

BOSHLANG'ICH SINFLARDA SPORT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA O'ZBEK MILLIY(SPORT)O'YINLARINING AHAMIYATI

Mamatisaqova Filuraxon

Annotatsiya: boshlang'ich sinflarda sport madaniyatini rivojlantirishda o'zbek milliy sport o'yinlarining ahamiyati o'rganilgan. O'zbek milliy o'yinlari, masalan, kurash, kopqon va tog'ora, nafaqat jismoniy faollikni oshirish, balki madaniy merosni saqlash va avlodlarga yetkazish uchun ham muhimdir. Tadqiqotda milliy o'yinlarning bolalar jismoniy rivojlanishiga, ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishga, raqobat ruhini oshirishga, strategik fikrlashni rivojlantirishga va milliy identitetni mustahkamlashga bo'lgan ta'siri ko'rsatildi. Shuningdek, ushbu o'yinlar bolalarning salomatligini yaxshilash va umumiy tarbiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: sport madaniyati, boshlang'ich sinflar, jismoniy rivojlanish, salomatlik, masaniy meros, raqobat, tarbiya, bolalar sporti, o'yin va faoliyat.

Аннотация: изучено значение узбекских национальных спортивных игр в развитии спортивной культуры в начальных классах. Узбекские национальные игры, такие как борьба, копкан и тогора, важны не только для повышения физической активности, но и для сохранения и передачи культурного наследия. В исследовании показано влияние национальных игр на физическое развитие детей, формирование социальных навыков, соревновательного духа, развитие стратегического мышления и укрепление национальной идентичности. Также эти игры положительно влияют на улучшение здоровья и общего образования детей.

Ключевые слова: спортивная культура, начальные классы, физическое развитие, здоровье, художественное наследие, соревнования, воспитание, детский спорт, игры и занятия.

Abstract: the importance of Uzbek national sports games in the development of sports culture in primary classes was studied. Uzbek national games, such as wrestling, kopkan and togora, are important not only for increasing physical activity, but also for preserving and passing down cultural heritage. The impact of national games on children's physical development, social skills formation, competitive spirit, development of strategic thinking and strengthening of national identity was shown in the study. Also, these games have a positive effect on improving the health and general education of children.

Key words: sports culture, primary classes, physical development, health, artistic heritage, competition, education, children's sports, games and activities.

O'zbekistonning mustaqil davlat sifatida shakllanishi va uning istiqlool sari dadil borishi ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, madaniy, ma'rifiy sohalarni yanada takomillashtirishni

taqozo etadi. Bu yo'lda sog'liqni saqlash, fan, madaniyat, texnika, iqtisod, ta'lim-tarbiya, jismoniy tarbiya va sport hamda boshqa sohalarda chuqur islohotlar olib borilmoqda. Ma'lumki, bu jarayonlarni hozirgi kun talablari asosida tashkil qilish va boshqarish O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni hamda «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»dagi bosh g'oyalaridan biri bo'lib hisoblanadi. Maktab o'quvchilarida axloqiy fazilatlarni milliy harakatli o'yinlar orqali shakllantirish jamiyatimizdagi madaniy-ma'rifiy sohalarda ilgari bosilgan qadam bo'lib hisoblanadi. Milliy tavsifga ega bo'lgan jismoniy mashqlar, sport va harakatli o'yinlarning xilma-xilligi ularni o'quv-tarbiya jarayonining juda ko'p sohalarida qo'llash imkonini beradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga jismoniy tarbiya berish maqsadi har tomonlama etuk: chiniquqan, sof fikrli, mard, sabotli, qat'iyatli, kelajakda Vatanni himoya qila oladigan shaxslarni kamol toptirishdan iborat. Harakatli o'yinlar O'yinlar hayotdagi to'siqlarni engish hamda har xil qobiliyatlarni ro'yobga chiqarish bilan bog'liq bo'lgan jismoniy mashqlarni o'z ichiga oladi. Har xil obrazlarga taqlid qilingan o'yinlarni o'ynab borish jarayonida bolalarda o'z-o'zini boshqarish qobiliyati, faol harakat malaka va ko'nikmalari shakllana boradi. Bundan tashqari o'yinlar bolalarning jismoniy barkamol bo'lishlari uchungina emas, balki aqliy va axloqiy jihatdan tarbiyalash uchun ham muhim ahamiyatga ega. Ko'plashib o'ynaladigan o'yinlarda bolalar maqsadga erishish uchun farosatini, qat'iyatini ko'rsatishi, jamoa oldida o'zining emas, balki o'rtoqlarining hatti-harakatlari uchun ham javobgarlik hissini sezadigan bo'lishi kerak. Atrof muhit va tabiatni e'zozlash bilan birga inson o'z sog'ligini mustahkamlovchi mavjudot sifatida qaralishi katta olamshumul ahamiyatga ega masalalar qatoridan o'rin olgan. Pedagogik, psixologik, sotsiologik, axloqshunoslik, jismoniy tarbiya o'qitish metodikasiga oid adabiyotlar tahlili o'quvchilarga jismoniy tarbiya berish va shu o'rinda jismoniy mashqlar tizimi hamda harakatli o'yinlardan foydalanish masalasiga doir turli qarashlar mavjudligini ko'rsatdi. Umuman bu yoshda bolalar juda ham harakatchanligi bilan ajralib turadi. Harakatchanlik esa maxsus, oqilona tashkil etilishni, harakatga soluvchi yurish-turish shakllarining to'g'riligini talab etadi. Bolalarning bu yoshida tormozlanish va qo'zg'alish jarayonlarini muvozanatligini yuzaga keltirishda kattalar talabining tizimliliigi va o'zini tuta bilishga odatlantirish katta rol o'ynaydi. Bolalarda maktabda o'qiy boshlagan birinchi kundanoq mehnatga muhabbat, ishchanlik, boshlagan ishini oxiriga yetkazish, sabotlilik xususiyatlarini shakllantirish imkoni yaratiladi. Bunda jismoniy madaniyatning barcha zamonaviy vositalari bilan birga o'zbek xalq milliy o'yinlari juda qo'l keladi, chunki bu o'yinlar bolalarni jismoniy, ruhiy, ma'naviy jihatdan tarbiyalashning barcha jihatlarini o'z ichiga ola biladi. Milliy xalq o'yinlari va milliy sport turlari tarixiy taraqqiyot jarayonida jiddiy o'zgargani, har bir iqtisodiy tuzum ularning mazmun va qoidalarida o'zining muayyan izini qoldirgani haqida yuqorida to'xtalgan edik. ba'zi o'yinlarning nomi va qoidalari hozircha saqlanib qolgan. Ana Shunday o'yinlardan foydalanishda ularning bolalarga jismoniy ta'sirdan tashqari tarbiyaviy ta'sir ko'rsatishini ham nazardan soqit qilmaslik, ijodiy qo'llashni maqsadga muvofiqlashtirish kerak. O'zbekiston hukumati milliy sport turlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Buning uchun turli dasturlar ishlab chiqilmoqda, sport

inshootlari qurilmoqda va yoshlar o'rtasida sportga qiziqishni oshirish maqsadida turli tadbirlar tashkil etilmoqda. Shuningdek, milliy sport o'yinlarini xalqaro miqyosda tanitish va bu orqali O'zbekistonning sport sohasidagi nufuzini oshirish ham maqsad qilingan. Milliy sport o'yinlarining rivojlanishi nafaqat sportchilarning jismoniy tayyorgarligini oshirishga, balki ularning ma'naviy dunyoqarashini boyitishga ham xizmat qiladi. Bu o'yinlar orqali yoshlar o'z milliy madaniyatini, tarixini va an'alarini chuqurroq anglaydilar va bu bilan birga, jamiyatda sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishda muhim rol o'ynaydilar. O'zbekistonning milliy sport o'yinlari o'zining boy tarixi va madaniy merosi bilan kelajak avlodlar uchun ham qimmatli bo'lib qoladi deb umid qilamiz. Milliy sport o'yinlarining rivojlanishi mamlakatning jismoniy va ma'naviy sog'lomligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Kechirasiz, qayta urinib ko'ring. O'zbekistonning milliy sport o'yinlari kelajakda ham mamlakatning jismoniy va ma'naviy sog'lomligini ta'minlashda muhim o'rin tutishi kutilmoqda. Bu o'yinlar orqali yosh avlod o'z milliy madaniyatini chuqurroq anglaydi va bu bilan birga, jamiyatda sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishda muhim rol o'ynaydi. Hukumatning bu boradagi sa'y-harakatlari nafaqat milliy sport o'yinlarini, balki umuman O'zbekiston sportini rivojlantirishga qaratilgan. O'zbekistonning milliy sport o'yinlari, kelajak avlodlar uchun ham qimmatli bo'lib qolishini ta'minlash uchun, ularning tarixiy va madaniy ahamiyatini o'rganish va bu bilimlarni avlodlarga uzatish zarur. Shu bilan birga, bu o'yinlar jahon sport sahnasida O'zbekistonning nufuzini oshirishda davom etadi va xalqaro hamjamiyat bilan madaniy va sport aloqalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

O'zbek milliy sport turlari — O'zbek xalqining o'ziga xos turmush tarzi, mehnat faoliyati va dam olish sharoiti asosida rivojlangan sport turlari bo'lib, ularga kurash (belbog'li kurash), turon, o'zbek jang san'ati, uloq (ko'pkari) va boshqalar kiradi. O'zbekistonda ko'plab milliy sport o'yinlari mavjud. Ushbu o'yinlar nafaqat jismoniy faollikni oshirish, balki milliy qadriyatlarni, an'analarni va urf-odatlarini ham saqlashda ahamiyatlidir. Masalan, kurash, kupkari, chovgan kabi o'yinlar nafaqat sport sifatida, balki xalqning tarixi va madaniyatini aks ettiruvchi elementlar sifatida qaraladi. Jismoniy faollikni oshirish: boshlang'ich sinflarda sport o'yinlarini o'ynash orqali bolalar jismoniy jihatdan rivojlanadilar. Bu ularning mushak tizimini mustahkamlashga, muvozanatni saqlashga va koordinatsiyani yaxshilashga yordam beradi. Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish: milliy sport o'yinlari bolalarga jamoa bo'lib ishlashni, bir-biriga yordam berishni va raqobatbardosh ruhni rivojlantirishga yordam beradi. Bu ko'nikmalar kelajakda ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli bo'lishlariga yordam beradi. Milliy qadriyatlarni o'rganish: o'zbek milliy sport o'yinlarini o'ynash orqali bolalar o'z xalqining madaniyati va tarixini yaxshiroq tushunadilar. Bu ularda vatanparvarlik tuyg'usini kuchaytiradi. Ruhiy sog'liqni mustahkamlash: sport o'yinlari stressni kamaytiradi, kayfiyatni yaxshilaydi va bolalarda ijobiy hissiyotlarni uyg'otadi. Bu esa ularning umumiy ruhiy salomatligini oshiradi.

Boshlang'ich sinflarda sport madaniyatini rivojlantirishda O'zbek milliy sport o'yinlarining ahamiyati beqiyosdir. Ular nafaqat jismoniy faollikni oshirish, balki ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish va milliy qadriyatlarni saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Shuning uchun, ta'lim jarayonida milliy sport o'yinlarini kengaytirish va ularni o'quv dasturlariga kiritish zarur. Bu orqali kelajak avlodni sog'lom, barkamol va vatanparvar qilib tarbiyalash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOT VA HAVOLALAR:

1. Salimov G.M. Milliy harakatli o'yinlar asosida 7-10 yoshli o'quvchilarning jismoniy sifatlarini rivojlantirish samaradorligi.: Dis. ... kand. ped. nauk. – T., 2007.
2. BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA HARAKATLI O'YINLAR ORQALI BARKAMOL INSONNI KAMOL TOPTIRISH G'OYASINING PEDAGOGIC AHAMIYATI.U.R. Radjapov, K. Xakimdjanova , Sh. Jorayeva
3. https://goinginternational.eu/images/pages/?milliy_sport_o_yinlari_ularning_ahamiyati_va_rivojlanishi.html
4. https://uz.m.wikipedia.org/wiki/O%CA%BBzbek_milliy_sport_turlari
5. Islamov A. O'zbek xalq o'yinlari va ularning darsda qo'llanishi. // Xalq ta'limi. № 4-5. – T., 1992.
6. Nasriddinov F.N., Qosimov A.Sh. O'zbek xalq milliy o'yinlari. 1- to'plam. – T., 1998.

